

D O P İ N G

Dr. Faik ALP (*)

Son zamanlarda milletlerarası spor temaslarının artması neticesi gerek yerli ve gerekse yabancı basında doping ile ilgili haberlere, yetkililerin endişeli beyanlarına sık sık rastlanılmaktadır. Son dünya kupası maçları esnasında ve sonrası doping ile ilgili pek çok konuşmalar yapılmıştır. Bilhassa İtayada sporcularda doping maddesinin bulunması bardağı taşıran damlalar olmuştur.

Sporcu sağlığını ve spor faaliyetlerini tehdit eden doping gibi çok önemli bir mevzu üzerine, basın ve spor yetkililerinin eğilmesi takdirle karşılanacak bir davranıştır. Çok kısa zamanda fili sahaya çalışmaların intikal ettirilmesi spor hayatımız için bir kazanç olacaktır.

TARİHTE DOPİNG : Doping hakkında bilgiler hemen hemen insanlık tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. İnsan oğlu yaradılış ile beraber, daima emsallerinden üstün ve başarılı olmayı arzu etmiştir. Tanrılara yakarmış, büyücülere başvurmuş, nebatlardan, taşlardan, sulardan, hayvanlardan yardım beklemiştir.

Canlının normalin altında veyahut üstünde güç, sürat, cesaret göstermesi hariçten alınacak maddelerle bir dereceye kadar temin edilebilmektedir. Spor sahasında, bu tesiri husule getirebilecek maddelere DOPİNG maddeleri denmektedir.

Romalılar devrinde araba yarışlarında, at koşularında atlara daha fazla güç, sürat ve cesaret verebilmek için, kal omel, Bal ve sudan ibaret bir karışım verildiği bilinmektedir. Esasen doping hakkında ilk vak'alara at yarışlarında rastlanmıştır. Bu gün at ko-

(*) Etlik Vet. Araşt. ve Kont. Enst. Merkez Doping Lâb. Şefi :

şularında çok fazla sayıda doping tesadüf edilmektedir. Havanada koşan atların yüzde 15 i, Amerika'da 1950 yılında kontrol edilen 96.000 hayvandan 23 ü, 1958 yılında kontrol edilen 103.000 hayvanın 47 sinde doping maddesi saptanmıştır. Seylanda ise koşan bütün atların dopingli olduğu bilinmektedir.

Her devlet at koşularında dopingle ilgili kontrolü yapabilmek için çok mükemmel mücadele ve kontrol talimatnameleri hazırlamış, teşkilatını kurmuştur. 1947 de Fransız, Kanada, Meksika ve Amerikalı doping kontrol uzmanlarının öncülüğü ve işbirliği sayesinde dünyanın en yetkili - The association of Official Racing Chemists - (A.O.R.C.) teşkilâtı kurulmuştur, Lâboratuvarımız da bu birlikle mesai halindedir.

At koşularında doping yapılmasına eskiden İngiltere'de asil aileler de katılmışlardır. Bu maksat için viski ve şanpanya, bilhas-sa, çok kullanılmıştır. Bu anda koşuları kazanabilmek için, rakip atları stimulan maddeler kullanmak suretile zehirlenme yolu da takip edilmiştir. Buna mani olmak için İngiltere'de 14 Haziran 1666 yılında çıkarılan bir kanun ile koşularda stimulan maddelerin kullanılması yasak edilmiştir. Aynı çağlarda arsenik kullanmak suretile yarış atının ölümüne sebebiyet veren üç kişi asılmak suretile cezalandırılmıştır.

Memleketimizde ilk doping vak'asına 1933 yılında rastlanmış, fakat önemsenmediğinden ancak 1948 yılında Tarım Bakanlığı tarafından gerekli kontrollerin yapılabilmesi için Veteriner Fakültesine görev verilmiştir. Bilahare at koşuları ve doping kontrolü için talimatnameler hazırlanmış ve Ankara Etlik Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünde müstakil «Merkez Kontrol Laboratuvarı» kurulmuştur. At yarışları doping kontrolleri halen burada yapılmaktadır.

DOPİNG NEDİR : Doping kelimesi hemen hemen bütün dünya dillerinde aynı anlamda kullanılmaktadır. Kelimenin orijini hakkında, kat'i olmamakla beraber, bazı çalışmalar yapılmıştır.

CROÏSIER (2)'e göre : flamanca, karışım manasına gelen «DOOP» kelimesinden alınmıştır.

1876 yılında ilk defa Amerika'da ayakkabıların karda kaymasını temin için kösele altına sürülen gizli bir madde için kullanılır.

mıştır. Bilahare bir argo kelime olarak değişik anlamda Amerikan İngilizcesine girmiştir.

Bu gün spor müsabakalarında, at ve köpek yarışlarında normalden farklı bir güç, hız, cesaret sağlamak maksadile kullanılan maddelere verilen bir isim olmuştur.

Genel olarak doping maddeleri iki gayeye erişmek için kullanılmaktadır. Birincisi daha fazla güç, hız sağlamak diğeri ise aksine daha az sürat, güç teminidir. Bunlardan birincisine «İleri doping», ikincisine ise «Geri doping» denir.

Eğer müsabakaları kazanmak arzu edilirse ileri doping yapılmaktadır. Bu tarz doping, manasına ve gayesine uygun olan şeklidir. Daha ziyade sporcularda ve at koşularında atlara yapılmaktadır. İkinci şekil ancak hile veyahut karşı tarafın kazanma şansını azaltmak gayesiyle hasımlar tarafından yapılmaktadır. Bu tarz doping koşu esnasında kontrol imkânı olmayan köpek yarışlarında kullanıldığı görülmektedir.

Doping hakkında yazarlar çeşitli tarif yapmışlardır.

CAVA (2) : Müsabakalarda randımanı arttırmak için, gıdai olmayan eksitan maddeler olarak tarif etmiştir.

CHALEY - BERT (2) ise, bir şahsın bedeni gücünü artırmak için müsabakadan evvel veya müsabaka esnasında verilen maddeler olarak bildirmiştir.

Memleketimizde kanuni mevzuat dahilinde ilmi görüşlerin ışığı altında yapılmış bir tarife Tarım Bakanlığı tarafından çıkarılan 21 Aralık 1965 tarih ve 11587 sayılı doping yönetmeliğinde tesadüf edilmektedir.

Bir atın koşudaki sürat, kuvvet ve cesaretini veya bunlardan birini veya tümünü değiştirmek amacile, normal gıdalar dışında herhangi bir şekilde veya herhangi bir yolla atlara verilen maddelere «Doping» denir.

Yukarıdaki son tarif, muhakkakki sporcular için yapılacak doping çalışmalarına ışık tutacak niteliktedir.

DOPİNG MADDELERİ : Doping gayesile hazırlanmış ve temini her zaman mümkün özel maddeler mevcut değildir. Bunlar çok

kere bir sır olarak, kullanılacak mevzulara göre şahıslar tarafından hazırlanırlar. Bunlardan başka şekilde özel doping maddeleri yerine, bu tesire sahip maddeleri havi ilaçlar eczanelerde satılmaktadır. Bunları temin etmek mümkün olmaktadır.

Araştırmacılar kullanılan maddeleri tesir özelliklerine göre gruplara ayırmaktadırlar. Bunlardan Londra Veteriner Fakültesi profesörü Dr. CLARKE (1) bu maddeleri 4 grup içinde toplamıştır.

- 1 — Stimulan maddeler
- 2 — Depresan maddeler
- 3 — Vitaminler
- 4 — Hormonlar

Fransa, Lyon Tıp Fakültesi Profesörü R. Guillet ise aşağıdaki şekilde bir gruplandırma yapmıştır.

- 1 — Merkezi sinir sistemi stimulan maddeleri
- 2 — Kardiyonik ve vaso dilatatör maddeler
- 3 — Hormonlar
- 4 — Merkezi sinir sistemi depresan maddeleri

5 — Organizmada normal olarak bulunan ve bazı yazarlar tarafından zararsızlığı kabul edilen ve sporcuların randımanı üzerine tesirli olan maddeler. Bunlar :

- a — Elektrolitler
- b — Enerjetikler
- c — Amino asitler
- d — Askorbik asit ve B grubu vitaminler
- e — Oksijen terapi

Doping için kullanılan maddelere stimulan maddeler denir. Bu grup içinde Anfetamin Kafein, Sitriknin gibi maddeleri sayabiliriz. İkinci, yavaşlatıcı tesiri elde edebilmek için kullanılan maddelere depresan maddeler denir. Barbütürat, kloral gibi maddeleri bunun içinde sayabiliriz.

Doping maksadile kullanılan maddelerin adedi son zamanlarda çok sayıda artmıştır. Sporculardan başka imtihana hazırlanan talebeler, cephedeki askerler, gece mesaisi yapan şahıslar tarafından da büyük bir istekle kullanılmaktadır. II. Cihan Harbinde cep hede uyanık kalabilmek için Alman Ordusu tarafından Benzedrin

maddesi kullanılmıştır. Kullanılan maddelerin ekseriyetini tabii ve sentetik alkoloitler teşkil etmektedir. Alkoloitlerin tesiri kati ve anî olduğundan, kısa bir süre içinde kullanılması mümkün olmaktadır. Bunlar hakkında bir liste yapmak mümkün değildir. Ancak morfin, Striknin, Anfetamin, atropin, kafein çok kullanılan doping alkoloitlerinden olduğunu saymakla yetineceğiz.

Vitaminler vücudun her zaman ihtiyaç duyduğu ana ihtiyaç maddeleridir. Bugün için besin maddesi gibi kabul edilmektedir. Noksanlık hallerinde husule gelen bozukluklar artık herkes tarafından bilinmektedir. Vitaminlerin doping maddeleri arasında kabul edilemesi bugün için münakaşa halindedir. Bazılarını fazla ve devamlı olarak kullanılması halinde sporcuların bedeni faaliyetlerini artırdığı kabul edilmektedir. Meselâ İsviçrede dağ birliklerinde hizmet gören ordu mensubunun gıdalarını B vitaminleri ve askorbik asit zenginleştirilmesi tavsiye edilmiştir.

Vitamin B₁₅ (Pangamique acide) nin yüksek rakımda hücrenel oksidasyona tesirile, çalışanların adaptasyonunu temin etmesi yönünden kullanılması ön görülmektedir.

Vitamin A, B₁, B₁₂, E nin sporcular üzerinde tesiri olduğu kabul edilmekte ve hemen hemen her müsabakadan evvel ve müsabaka esnasında kullanılması adet edinilmiştir. Ancak bazı araştırmacılar bu fikirde değildir. Vitaminler noksanlık hallerinde ihtiyaç halinde verildiğinde faydalı olabileceklerdir. Bir sporcu sağlığı olarak zaten ele alınması icab eder. Çünkü spor çalışmaları esnasında birçok maddelerle beraber vitaminlerde normalden fazla sarf edilir. Tabiatile sporcu da vitamin yetersizliği belirtileri beklenen daha kısa zamanda belirecektir.

Vitaminleri olduklarından çok farklı kabul edip fazla miktarda kullanılmasını düşünmeye dahi lüzum yoktur. Hele son zamanlarda vitamin fazlalığından dolayı husule gelebilecek bozukluklar hakkında çeşitli neşriyattan sonra antranör ve sporcuların daha dikkatli olmasını tavsiye ederiz.

Hormonlar hakkındaki iddialarda vitaminlerden farklı değildir. Insulin, Adrenalin ve testesteron, ostrojen gibi cinsel hormonlar doping gayesile kullanılmaktadır. Bunların devamlı kullanılması halinde vücutta beklenmeyen arızaların çıkabileceğini unutma-

mak lazımdır. Ancak büyük ve uzun süren müsabakalarda, sporcuların cinsel faaliyetlerini ayarlama bakımından cinsel hormonlar kullanılmaktadır. Bilhassa sürprizleri önlemek için kadın sporcuların regli durumları üzerinde durulabilir.

Doping maddeleri tesir bakımından farklı netice vermekte ve cinslere göre tesirleri değişmektedir. Stimulan bir madde her zaman stimulan tesir icra etmiyebilir. Meselâ alkol ufak dozlar halinde kullanıldığı zaman stimulan, yani faaliyet artıran tesir yaptığı halde, fazla miktarları hepimizin bildiği gibi aksi bir rol oynar. Ameliyatlarda kullanılan etherin ufak dozları eksitan bir tesir yaptığı halde büyük dozları depresan tesir yapar. Morfin insan ve köpeklerde depresan bir tesir husule getirir. Buna mukabil at ve kedilerde stimulan olarak etki yapar.

Doping maddelerini grupları içinde mütalaâ etme yerine bunları tek tek ele almak daha faydalıdır. Ancak bu husustaki müna-kaşaları yetkililere bırakmak yerinde olur.

ZARARLARI : Faydalı olabilir mi?.. gibi bir soruya zihinlerde yer vermeden hemen ilâve edelim. Hiç bir surette faydalı değildir. Olamaz.

Vücudun, normal davranışları üstünde veyahut altında faaliyet göstermesine sebep olan doping maddeleri toksik olup bilhassa alkoloit ve glikozit tabiatında olanların ani tesirleri dolayısıyla tehlikelidirler. Öldürücü dozları ile zararsız dozları arasındaki fark çok azdır. İyi doze edilemediği takdirde ölüm kısa zamanda görülebilir.

Müsabakaları kazanmak için başladığı gibi bitirmek icab eder. Burada mühim olan şahsi kabiliyet ve tekniğin yanında yorgunluğu yenmek veyahut en geç yorulan olmaktır. Çünkü yorgunluk vücudun faaliyet sonu gösterdiği normal bir reaksiyondur. Bir güreşçinin gücünü sporcunun süratini, yüzücünün nefesini bütün müsabaka boyunca devam ettirmesi arzu edilir. Bunlar bir dereceye kadar antrenmanla sağlanabilmektedir. Vücut adaleleri gelişir kalp atışları ve kuvveti artar, teneffüs derinleşir ve çabuklaşır, enerji husulu ve sarfiyatı artar. Böyle bir vücutta yorgunluk geç husule gelir. Sporcuya devamlı yarışma imkânı sağlar. Fakat sonsuz değildir. Gene yorgunluk husule gelecektir. Doping maddeleri,

devamlı olarak sinir sistemi vasıtasile bu organları devamlı tenbih etmek suretile yorgunluğa rağmen faal halde tuttuğundan doping almış sporcular daha uzun müddet müsabakaya devam edebilmektedir. Ancak doping maddesinin tesiri geçtikten sonra sporcu için başlayan yorgunluğun giderilmesi çok güç olmaktadır. Verilen doping maddesinin devamlı eksitan tesiri ile hem sinir sistemi ve hem de adale yorgunluğu vardır. Ayrıca maddenin organlar üzerinde yaptığı toksik tahribat bazen hiçbir zaman telafi edilemez.

Vücut yapısı üstüne tesirile, bilhassa kalbin çalışması artar. Bu durum müsabakanın bitiminden sonra da maddenin son damlası vücuttan atılıncaya kadar devam eder. Neticede en zararsız şekilde vaktinden çok evvel kalp büyümesi sonucu sahaları terk etmek suretile son bulur.

Devamlı kullanma halinde ilk önceleri az dozlarla husule getirilen tenbihler bilâhare kâfi gelmeyip, yüksek dozları kullanmak icab eder. Bu zamanda artık bedeni yorgunluğun yanında sinir yorgunlukları daha fazla artmıştır. Neticesi, organlar iyi bir şekilde çalışamaz. Beslenme, besinden istifade azalır, toksinler atılamadığından sporcu devamlı yorgunluk hisseder. Bunun yanı sıra beyin ve merkezlerde dengesizlik başlar. Cesareti azalır, yerine korkaklık hakim olur. Bundan sonra bu şahıs için başarılı olma imkânı kalmamıştır. Şeklen insana benzerse de insan gibi hareket beklemez.

TARTIŞMA

Spor, bedeni ve ahlâki davranışları iyi yolda geliştirmek topluluklar arasında münasebetleri kurmak için yapılan sosyal bir davranıştır. Bu sebeble, herşeyden önce sportif çalışmalarda kaidelere uymak mecburiyetindeyiz.

Daha üstün ve daha başarılı olmak insanlara yakışan bir vasıftır. Bunu gölgeleyecek şekilde hareket etmek herşeyden önce sporun mana ve fiiline yakışmaz.

Sporcuların, antrenör ve idarecilerin taraftarlarını sevindirmek, kulüpteki yerlerini ne bahasına olursa olsun muhafaza etmek için, doping'in yegane çare olmadığını bilmeleri icab eder. Doping

sporun kanseridir. Vaktinde teşhis edilip ve tedavisi yapılmazsa hiçbir kurtuluş çaresi yoktur.

Sporcuda bir insandır. Zaman onun üzerinden de hükmünü icra edecektir. Spor sahalarında, şeref listelerinde devamlı kalmaya imkân yoktur. Buna inanmak ve alışmak lazımdır. En önemlisi, **spor sahalarında kendisinden sonra geleceklere örnek şerefli bir insan** olarak yerini terk etmesini bilmek lazımdır.

Doping'e mani olmak için muhakkak ki birçok şeyler yapılabilir. Bu kısımlara ayrı bir başlık altında temas etmek mümkündür. Ancak herşeyden önce sporcu ahlakının teessüs etmiş olması lazımdır. Bu olmadığı takdirde, alınacak tedbirler ne olursa olsun, bunlardan netice alınmasına imkan yoktur.

L İ T E R A T Ü R

- 1 — Clarke, E,G,C, 1962 : The Doping of Racehorses Med. Leg. Jour.
- 2 — Guillet, R. 1965 : Le doping de L'Homme et du Cheval. Masson et c. :